

N:o 84.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 24 Maj 1873.
 — — — — Andra Kammaren den 24 — —

Riksdagens underdåniga Skrifvelse, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om förändrad anordning i vissa delar af Rikets elementarläroverk.

(Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1.)

S. A. K.

I underdånig skrifvelse af den 13 Maj 1870 anhöll Riksdagen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta genom sakkunniga män företaga en revision af nu gällande stadga för rikets elementarläroverk och de särskilda, tid efter annan meddelade föreskrifter, som blifvit gifna rörande hennes tillämpning, samt derefter underställa Riksdagens pröfning de förslag till förändringar i nämnda stadga, öfver hvilka Eders Kongl. Maj:t kunde finna nödigt att inhemta Riksdagens yttrande.

Med anledning af denna underdåniga skrifvelse förordnade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt beslut den 21 Oktober nämnda år en särskild komité, hvilken den 23 Juli 1872 afgaf underdånigt betänkande i ämnet.

Efter det Eders Kongl. Maj:t sedermera låtit sig föredragas så väl Riksdagens omförmälda underdåniga skrifvelse som ock det af komiterade afgifna underdåniga betänkandet äfvensom särskilda ansökningar och framställningar i till ämnet hörande frågor, och sedan Eders Kongl. Maj:t jemväl tagit i nådigt öfvervägande ett inom Eders Kongl. Maj:ts Ecklesiastik-departement uppgjordt förslag till grunder för en i vissa delar förändrad anordning af rikets elementarläroverk, har Eders Kongl. Maj:t, med godkännande af berörda förslag, och enär för denna anordning erfordrades i åtskilliga delar Riksdagens medverkan, i sådant afseende och i öfver-

ensstämmelse med hvad ett Riksdagen jemväl tillhandakommet utdrag af det inför Eders Kongl. Maj:t i Stats-Rådet den 3 Januari innevarande år hållna protokoll öfver ecklesiastikärenden derom innehåller, uti nådig Proposition af den 30 i sistnämnda månad föreslagit Riksdagen:

»att rikets allmänna elementar-läroverk skola till antal, art, omfång och belägenhet utgöras af dem, hvilka äro angifna i det förslag till normalstat, som är infördt i ofvannämnda statsråds-protokoll;

att elementar-läroverkens lärarepersonal och dess aföning likaledes fastställas enligt samma normalstat, utan annan förändring i nu stadgade grunder för rektorsers och andra lärares rättighet till viss löneförhöjning, än att de rektorer, hvilkas lön föreslagits till 4,500 Riksdaler, må ega att, efter tio års tjenstgöring¹ såsom rektorer i denna lönegrad, erhålla 500 Riksdalers tillökning i lönen, samt att de rektorlöner, hvilka finnas i nyssnämnda stat upptagna till 3,500 Riksdaler, höjas till 4,000 Riksdaler, då lärjungeantalet vid de läroverk, för hvilka det förra lönebeloppet finnes angifvet, uppgått till 200 eller derutöfver;

att det nu i gällande riksstat uppförda anslaget för elementar-läroverken, 1,691,047 Riksdaler 56 öre, förökadt med det ersättningsbelopp, 1,200 Riksdaler, som, enligt hvad Kongl. Maj:t i Propositionen angående statsverkets tillstånd och behof den 14 i samma månad gifvit Riksdagen tillkänna, för elementar-läroverket i Christianstad erfordras, eller således tillhoppa 1,692,247 Riksdaler 56 öre, må af Kongl. Maj:t disponeras för genomförande, så snart och i den mån ske kan. af förutnämnda anordning af elementar-läroverken; och

att, oansedt den föreslagna förändringen af pedagogien i Engelholm till treklassigt elementar-läroverk, anslaget till pedagogier och folkskolor, hvilket befunnits för sitt ändamål otillräckligt, må bibehållas till oförminskadt belopp.»

Riksdagen, som tagit i noggrannt öfvervägande så väl denna Eders Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, som de i ofvan oförmälda statsråds-protokoll anförda grunderna för en i vissa delar förändrad anordning af rikets elementar-läroverk, får alltså i underdånighet anmäla nedanstående, i anledning deraf fattade beslut; Och har Riksdagen ansett sig dervid böra följa den i nämnda protokoll iakttagna ordningen.

Vid denna pröfning har Riksdagen funnit sig böra lemna utan anmärkning: den i 2:dra punkten uttalade grundsats, att undervisningen i språk i skolans nedre klasser inskränkes;

3:dje punkten: att i stället för botanik, zoologi och fysik, allmän naturlära införes såsom hufvudämne i de fem lägre klasserna;

4:de punkten: att den särskilda slutpröfning i naturalhistoria och det tyska språket, hvilken nu eger rum vid sjette klassens slut, upphör;

6:te punkten: att de skriftliga hemarbetena göras färre;

8:de punkten: att de egentliga lärotimmarnes antal minskas;

9:de punkten: att förmiddagsläsningen i skolan inskränkes;

10:de punkten: att klassläraresystemet utsträcker;

11:te punkten: att lärarnes undervisningsskyldighet minskas;

13:de punkten: att de klassiska språkens inträde i undervisningen uppskjutes, latinets till den fjärde klassen och det grekiska språkets till den sjetta;

14:de punkten: att kursafslutningar anordnas i tredje och femte klasserna; samt

15:de punkten: att läseterminerna förlängas.

Beträffande åter 1:sta punkten: att antalet af samtidigt i klass lästa ämnen inskränkes, har Riksdagen, med förklaring att någon anledning till anmärkning mot punktens innehåll i öfrigt icke förekommer, velat hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke undervisning i naturalhistoria i elementar-läroverkens högre klasser bör medelas å alla linierna, dock utan att upptagas såsom examensämne i mogenhetspröfningen å linien A.

Riksdagen har nemligen funnit åtskilliga betänkligheter vid de förslag till bestämmelser, enligt hvilka för linien A naturvetenskap och för den reala linien naturalhistoria skulle uteslutas från de högre afdelningarnes läs-schema. De naturvetenskapliga ämnena äro, enligt Riksdagens tanke, vare sig man betraktar dem som bildningsmedel i allmänhet eller med afseende på deras praktiska betydelse, af så stor vikt att någon kunskap i desamme torde få anses oundgänglig icke allenast för dem, som egna sig åt det praktiska af lifvets yrken, utan ock för alla dem, som ingå i statens, kyrkans eller läroverkens tjent.

Särskildt för realliniens alumner skulle bristen på under skolåren grundlagda studier i naturalhistoria sannolikt medföra stora olägenheter. Flertalet skulle måhända nödgas att, efter skoltidens slut, vid universitetet och tillämpningsskolor eller enskildt, på elementarstudier i botanik och zoologi använda mycket arbete och betydlig tid, hvilka då vore väl behöfliga för andra göromål. Dessutom är en långvarig, föregående bekantskap med den yttre naturen en nödvändig förutsättning för ett djupare studium af dessa ämnen. Men för vinnande af en sådan bekantskap tyckes just skoltiden och icke minst de derunder förekommande ferierna vara synnerligen lämpliga.

Såsom skäl för naturalhistoriens uteslutning från reallinien har blifvit anfördt, att studiet af densamma icke gerna kan undvara all insigt i det latinska språket. Riksdagen för sin del hemtar emellertid af naturalhistoriens egen beskaffenhet samt af faktiska förhållanden stöd för den åsigten, att särskildt latinstudium icke är oundgängligen nödigt ens för den som vill tränga djupare in i hithörande vetenskaper. Redan naturalhistoriens föremål gifver vid handen, att insigt i densamma ej kan vara absolut beroende af ett visst gifvet språk. Också skrives nu mera sällan något vetenskapligt arbete i naturalhistoria på latin, och, hvad mera är, hvart och ett af de nyare språken har eller håller på att skapa en egen vetenskaplig terminologi. Men äfven om det fortfarande skulle anses nödvändigt för naturalhistorikern att känna naturföremålens latinska namn, så torde det ej kosta

mycket större möda att lära dessa än ett motsvarande antal ord ur ett annat främmande språk, hvilket som helst. Också har under en lång tid naturalhistoria med fördel studerats å den reala linien både vid svenska och utländska läroverk, och lärdomens historia bevarar namnen på flera utmärkta botanister och zoologer, hvilka icke särskildt studerat det latinska språket, men ändock varit fullkomligt hemmastadda äfven i den latinska terminologien.

Enär å den reala linien intetdera af de klassiska språken läses, bör det enligt Riksdagens mening icke medföra någon svårighet att der bereda tid åt naturalhistoria jemte fysik och kemi, utan att något intrång behöfver ske i de sistnämnda båda ämnena, om hvilkas stora betydelse för den reala bildningen Riksdagen är öfvertygad.

Svårare blefve det obestriddigen att bereda tillfälle för läsning af naturalhistoria i den del af läroverket, der båda de klassiska språken läsas samtidigt. Riksdagen har likväl funnit stora betänkligheter vid att från denna linie utesluta allt studium af naturvetenskap. Genom en bestämmelse i denna syftning skulle de ifrågavarande lärjungarnes kännedom om naturens företeelser blifva inskränkt till den allmänna naturlära, som kunde medhinnas i skolans nedre afdelningar. Men då i de öfre klasserna icke förefunnos något omedelbart intresse att vidmakthålla, än mindre att öka de en gång vunna insigterna, måste deraf blifva en följd, att lärjungarne snart skulle glömma hvad de en gång vetat, och att de dessutom skulle förlora intresset för dessa ämnen; hvadan det sannolikt endast undantagsvis skulle hända, att studiet af naturvetenskap upptoges efter skolkursens slut. Många blifvande tjänstemän skulle derigenom komma att nästan helt och hållet sakna insigter i ämnen, som dock snart sagdt i alla lifvets förhållanden ega den största betydelse.

Riksdagen har derföre ansett sig böra i underdånighet uttala den öfvertygelsen, att undervisning i naturvetenskap bör meddelas jemväl å klassiska linien A.

Då det likväl ej är tänkbart, att alla de naturvetenskapliga disciplinerna kunna der få plats, borde enligt Riksdagens öfvertygelse egentlig naturalhistoria få företräde framför de öfriga, af bland andra det skälet, att densamma är mer än kemi och fysik egnad att utveckla iakttagelseförmågan och sinnet för systematisk anordning.

Enär likväl afgangspröfningen, äfven med den i nyssnämnda punkt af statsråds-protokollet omförmälda minskningen i fordringar, torde blifva ett ganska svårt prof och erhålla tillräcklig omfattning för utrönande af examinandernes mogenhet, har Riksdagen icke ansett sig böra föreslå, att naturalhistoria upptages såsom ämne i mogenhetsexamen med de lärjungar, som läsa latin och grekiska.

Hvad angår 7:de punkten: att *fordringarne i afgangsexamen inskränkas*, har Riksdagen väl lemnat densamma utan anmärkning, men derjemte velat i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke fordringarne i afgangsexamen vid rikets elementarläroverk kunde ändras

på det sätt, att *öfversättningsprofvet från svenska till latin utbyttes mot en öfversättning från latin till svenska.*

En sådan förändring borde, under förutsättning att den förelagda uppgiften icke gjordes för svår, lända till fördel både för latinstudiet och för undervisningen i modersmålet. Det är allmänt känt och vitsordas jemväl i oftanämnda statsrådsprotokoll, att den formela sidan af språket jemte s. k. lokutioner och inlärande af fraser merendels upptaga största delen af de åt latinet anslagna lärotimmarne.

Derjemte föreskrifver skollagen ett latinskt hemtema hvarje vecka från och med den femte klassen. Denna metod för undervisningen i latinet är ock en nödvändig följd af stadgan för afgangsexamen. En lycklig utgång af latinskrifningen är nemligen icke blott ett vilkor för tillträde till den muntliga examen, utan en väl gjord öfversättning torde äfven ganska mycket inverka på betyget i sjelfva ämnet, då deremot den grundligaste insigt i latinska litteraturen och språket och i alla de öfriga ämnena ej ens berättigar till afläggande af examen, om det latinska stilprofvet misslyckats.

Att en så stor vigt ännu alltjemt lägges på latinskrifningen, anser Riksdagen strida mot elementarundervisningens sanna fördel. Det torde ej längre kunna förnekas, att latinets ställning till följd af förändrade förhållanden är en helt annan än i äldre tider. Fordom, då latinet ensamt var lärdomens tungomål, var också konsten att ledigt skriva latin nödvändig för hvarje person med högre bildning. I våra dagar deremot är denna färdighet behöflig endast för dem, hvilka särskildt egna sig åt fackstudium af klassiska språk. En riktig uppfattning af de latinska författarnes tanke-innehåll torde nu böra anses utgöra ändamålet med latinets studium, åtminstone då det är fråga om elementarläroverkets kurser. Men till ett sådant studium intager sträfvandet efter virtuositet i latinskrifning en rent af fiendtlig ställning. Lärjungen som finner det med sin fördel öfverensstämmande att städs lägga märke vid och fästa i minnet enskilda ord och fraser, som kunna blifva honom till nytta vid öfversättningen från svenska till latin, lockas nemligen deigenom att mer fästa uppmärksamhet vid språkets yttre former, än vid innehållet i det lästa. Men derigenom får hvad som är hufvudsak stå tillbaka för det mindre viktiga; ty huru rundlig tid än tillmätas latinet, är det dock ej tänkbart, att lärjungarne i allmänhet skola hinna att både förväfva färdighet i att väl och ledigt skriva latin och tillegna sig innehållet af det lästa.

Genom en förändring af det skriftliga profvet för afgangsexamen i det af Riksdagen ofvan angifna syftet blefve en förändring i metoden för latinundervisningen en gifven följd. De latinska skrifoefningarne på skolstadiet kunde blifva hvad de borde vara, nemligen endast medel att inskräpa grammatikans allmänna lagar; en riktig uppfattning af innehållet och dettas återgifvande på god svenska blefve hufvuduppgifterna vid studiet af de latinska författarne; och för dem, hvilka vid universitetet ämnade välja latinet till specialstudium, vore derigenom i alla fall en tillräcklig fast grund lagd i detta ämne, utan att den klassiska liniens

öfrige

öfrige lärjungar behöft onödigtvis spilla tid och krafter på för dem temligen ofruktbara öfningar.

I afseende på 12:te punkten: om nödiga åtgärders vidtagande för lärarebildningens befrämjande, är jemväl Riksdagen fullkomligt öfvertygad om otillräckligheten af hvarje annan åtgärd än den, som står att åstadkomma genom en för det afsedda ändamålet enkom inrättad anstalt, äfvensom derom att på lärarebildningen och på den inverkan hon förmår utöfva på den offentliga undervisningen kommer att bero, långt mer än på enskilda föreskrifter och lagstadganden, ej allenast huruvida öfveranstängningen i vårt lands skolor verkligen och fortfarande skall blifva afhulpen, utan ock huruvida vårt undervisningsväsende skall i sin helhet lyckas erhålla en högre lyftning och kunna taga ett länge efterlängtadt steg framåt.

Då emellertid Eders Kongl. Maj:t redan föreskrifvit, att förberedande åtgärder ofördröjligen må vidtagas för utredande af frågan och att sedermera skall framläggas förslag att på det mest ändamålsenliga sätt tillgodose skollärares praktiska utbildning, så har Riksdagen, som finner denna angelägenhet kräfva skyndsamt afgörande, särskildt med afseende på de förestående förändringarne i läroverkens organisation, velat uttala den underdåniga önskan, att redan för nästa Riksdag må framläggas förslag om inrättande af en anstalt för elementarlärares praktiska utbildning.

I nära sammanhang med frågan om lärarebildningen står den om vissa läroämnens fästande vid de särskilda lärarebefattningarne. Enär nu gällande skollag icke innehåller fullt bestämda föreskrifter i detta syfte, har icke kunnat hindras, att någon gång godtycke gjort sig gällande vid bestämmande af de ämnen, i hvilka prof skolat afläggas för en ledig läraresyssla, hvilket understundom haft till följd, dels att ämnen, som icke hafva närmare samband med hvarandra blifvit förenade, dels att vissa läroämnena fått för många, andra deremot för få lärare.

Komiterade för revision af nu gällande läroverksstadga hafva om detta ämne yttrat följande: »Lektorerna, hvilkas undervisningsskyldighet gäller företrädesvis de öfre klasserna, böra ega de fackstudier, som äro behöfliga för undervisningen å det högre stadiet af elementarbildningens lärokurs, och derjemte hafva erhållit den pedagogiska utbildning, som sätter dem i stånd att, på samma gång de i sin mån äro hvar sina läroämnens vetenskaplige målsmän, tillika hafva åliggande att vara hufvudlärare och såsom sådana öfvervaka undervisningens gång och metodiska handhafvande i dessa ämnen inom de nedre klasserna. Då för behörigt fullgörande af detta fordras en förutgående lång och allvarlig bildningskurs, är det af stor vigt, att de, som bilda sig för lärarekallet, på förhand veta, i hvilka bestämda ämnen särskild facklärdom och didaktisk färdighet fordras för en viss bestämd verkningsskrets vid elementarläroverket. Fordringarne på ådagalagd skicklighet och kompetens för erhållande af en sådan verkningsskrets kunna härigenom ställas så högt, att möjlighet städse må vara för handen att förskaffa läroverket fullgoda lä-

rarekrafter, hvarjemte alla slags tillfälliga och olämpliga sammanställningar af läroämnen för någon viss ledigblifven lektorsbefattning blifva omöjliga. Genom denna anordning vinnes dessutom den fördel, att, utom i få fall, hvarje tillfälligt och opåräknadt arbetsskifte eller undervisnings utbyte lektorerna emellan bör kunna blifva alldeles obehöfligt.»

Riksdagen, som till alla delar instämmer i hvad komiterade sålunda yttrat, har på grund häraf velat hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om intagande i skollagen af det stadgande, att för hvarje lektorsbefattning vid elementarläroverken må bestämmas vissa ämnen, dels såsom hufvudämnen dels såsom biämnen.

Med afseende på framställningen i 21:sta punkten derom att *de tvåklassiga läroverken indragas eller utvidgas till treklassiga*, har Riksdagen lemnat bifall dertill,

- a) att de tvåklassiga läroverken i Stockholm indragas: samt
- b) att de tvåklassiga läroverken i Ronneby, Sölvesborg, Trelleborg, Wernamo, Marstrand och Strömstad utvidgas till treklassiga.

Inom Riksdagen har fråga uppstått huruvida ej det mer och mer känbara behovet af offentlig skolundervisning i finska språket skulle kunna genom en enkel och föga kostsam åtgärd tillgodoses vid något af landets nordligare läroverk. Efter hvad Riksdagen inhemtat, har detta behof, enligt offentliga myndigheters uppgifter, redan i längre tid gjort sig gällande, i det att dels bristen på lärare, kunniga i finska språket, utgjort ett ej ringa hinder för folkskoleväsendets behöriga ordnande i Norrbottens finska församlingar, dels också den finsktalande befolkningen rönt behjertansvärda olägenheter i afseende på rättskipningen och civilförvaltningen, enär dessa varit öfverlemnade åt personer, som icke varit förtrogna med denna befolknings språk. Dessa olägenheter hafva ock tillförene ådragit sig Riksdagens uppmärksamhet och föranledt den framställning till Kongl. Maj:t, som åtföljdes af Kungörelsen af den 21 Maj 1869, hvarigenom förordnades, »att vid tillsättning af tjänstebefattningar inom de delar af Norrbottens län, der finska och lappska språken talas, företräde lemnas sådan kompetent sökande, som, med jemngod skicklighet och lika förvärfvad tjänstemannaduglighet med de öfrige sökande, styrker sig vara mäktig det eller de ofvanberörda språk, som af befolkningen talas i den ort, der tjänstebefattningen är ledig.» Emellertid torde med denna bestämmelse ej särdeles mycket vara vunnet, så länge ej åtminstone vid något af statens läroverk tillfälle beredes till undervisning uti ifrågavarande språk. Äfven om man föreställer sig, att det icke alldeles obetydliga antal lärjungar, med finska språket till modersmål, som vid statens läroverk söker en högre bildning, skulle utgöra en tillräcklig plantskola för blifvande embets- och tjänstemän inom de finska områdena, och att samtliga dessa lärjungar endast hade i sigte framtida anställning i statens tjänst inom sin hembygd, hvilket allt svårligen kan förutsättas, så lär det få medgifvas, att *den* språkkunskap, som af dem uteslutande förvärfvats i hemmet, icke är en för embetsmannen tillräcklig. Slutligen har äfven påpekats, att i en

gränsort till Finland, under redan liflig och ständigt tillväxande samfärdsel och handelsgemenskap med detta grannland, kunskap i finska språkets begagnande i tal och skrift är af vigt för en ej obetydlig del af den svensktalande, näringsidkande befolkningen.

När Riksdagen sålunda ansett sig böra anvisa medel till aflönande af en adjunkt vid läroverket i Haparanda, med skyldighet för denne att undervisa äfven i finska språket, kan Riksdagen ej annat än fästa uppmärksamheten å den minskning i Haparanda läroverks nuvarande lärarekrafter, som enligt det statsrådsprotokoll, hvilket är bifogadt Eders Kongl. Maj:ts närliga proposition, synes vara afsedd. Haparanda ursprungligen tvåklassiga skola erhöi redan genom 1833 års interimstat för läroverken tre lärare »med afseende å den derstädes erforderliga undervisningen på finska språket,» hvarefter, i följd af 1858 års Riksdags beslut, lärareantalet höjdes till fyra, »i anseende till det för densamma egna förhållande, att en del af dess lärjungar endast känna finska språket,» hvilket vid detta läroverk påkallade en särskild undervisning, »som måste meddelas de lärjungar, som icke känna svenska språket.»

Den i bilagan till den nådiga propositionen antydda återgång till ett mindre antal lärare, än man redan för längre tid sedan funnit nödvändigt, kan Riksdagen sålunda så mycket mindre finna välbetänkt, som Riksdagen anser det angelägna behof af offentlig skolundervisning i finska språket, hvarom här ofvan talats och hvilket åtminstone tillsvidare i väsentlig mån bör kunna afhjelpas genom en föga nämnvärd statsutgift, påkalla anställandet af en lärare för hufvudsakligen detta ändamål. Riksdagen har nemligen, efter noggrannt öfvervägande, funnit denna undervisning lämpligast böra anordnas vid Haparanda läroverk, såsom tillhörande den finsktalande befolkningens område och beläget i en gränsort till Finland, stadd i liflig beröring med detta land.

På grund af dessa skäl, och då enligt nu gällande stat löner för fyra lärare redan finnas vid Haparanda läroverk anvisade, har Riksdagen för sin del beslutit, att utöfver det antal lärare, som i allmänhet erfordras vid de treklassiga läroverken, skall vid Haparanda elementarläroverk anställas en lärare, med skyldighet att undervisa i finska språket.

Förslagen i 22:dra punkten: att *pedagogien i Engelholm förändras till treklassigt elementarläroverk*, samt i 23:dje punkten: att *läroverket i Fiteå uppföres bland de femklassiga elementarläroverken*, hafva blifvit af Riksdagen bifallna.

Med anledning af förslaget i 25:te punkten: att *reallinien i de fyra öfre klasserna vid de högre elementarläroverken indragas och vid vissa af dessa läroverk ersättes genom själfständiga högre realklasser*, har, med afslag å denna punkt, Riksdagen, som anser, att reallinien i de öfre klasserna vid vissa elementarläroverk kan indragas, velat hos Eders Kongl. Maj:it i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:it tacktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag om inrättande af högre

realklasser vid ett så stort antal af rikets elementarläroverk, att den reala bildningens behof derigenom må kunna anses behörigen tillgodosedt.

Af det Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition bilagda förslag till normalstat har Riksdagen funnit, att nya elementarskolan i Stockholm är upptagen bland högre läroverk med latinöfverklasser samt med ett lärareantal, som icke obetydligt understiger det i nu gällande normalstat bestämda, hvaraf synes framgå, att realinien vid nämnda läroverk vore ämnad att indragas.

Riksdagen för sin del har icke funnit skäl förekomma för en så väsendtlig förändring af nämnda läroverk, hvilket fyllt sin uppgift såsom profskola på ett tillfredsställande sätt, och anser derjemte för undervisningsväsendet gagneligt, att i landet finnes åtminstone ett högre elementarläroverk, som ej är inrättadt på samma sätt som de öfriga, och i hvilket undervisningen kan ordnas med större frihet. Enligt Riksdagens mening bör vid detta läroverk äfven meddelas undervisning å fullständig reallinie.

På grund häraf och på det att nya elementarskolan må kunna fortfarande verka i samma syfte som hittills, har Riksdagen för sin del beslutit, att nya elementarskolan i Stockholm bibehålles med oförändrad lärarestat.

Hvad angår förslaget i 26:te punkten: att *åtskillige rektorers och öfninglärares löneförmåner förändras*, anser Riksdagen visserligen oförnekligt, att, i allmänhet taget, rektorsgöromålen ökas i mån af lärjungeantalets tillväxt, men finner likväl mindre tjenligt, att rektorsslönerna vid samma slags läroverk bestämmas olika, endast därför att lärjungarnes mängd är något större vid somliga läroverk än vid andra.

Utgår man från en sådan grundsats, torde det nemligen blifva ganska svårt att finna rätta gränsen, der ett högre lönebelopp skulle inträda. Dertill kommer, att vid ett och samma läroverk antalet af lärjungar kan vara ganska omväxlande. Riksdagen har därför här velat såsom sin åsigt uttala, att det torde vara mest med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att rektorernas aflöning göres beroende hufvudsakligen af hvarje särskildt läroverks olika karakter, på dess egenskap af tre- eller femklassigt, fullständigt högre läroverk på både klassiska och reala linien eller på endera linien, hvarjemte Riksdagen ansett, att rektorernas egenskap af konsistoriledamöter icke bör inverka på bestämmandet af rektorsslönernas belopp.

Då emellertid Riksdagens uppmärksamhet blifvit fäst derpå, att rektorerna vid flera af de högre elementarläroverken äro så betungade af ekonomiska och kamerala göromål för läroverkens räkning, att det ofta måste menligt inverka på deras egentliga embetsverksamhet — lärarekallets utöfning och läroverkens närmaste styrelse — har Riksdagen ansett, att, på det denna olägenhet måtte blifva afhulpen, åt rektorerna vid dylika läroverk borde beredas tillfälle att antaga särskilda biträden för de kamerala och ekonomiska göromålen, och att medel för detta ändamål borde af Riksdagen framdeles anvisas.

Hvad i samma punkt vidare förekommer om förbättrade löneförmåner för öf-

ningslärarne vid Westerviks och Luleå högre elementarläroverk samt för lärarne i sång och teckning vid de lägre elementarläroverken, har synts Riksdagen välgrundadt, och har Riksdagen jemväl ansett, att dessa lärare redan med nästa år böra komma i åtnjutande af de föreslagna löneförhøjningarne.

I fråga om godkännande af det förslag till normalstat, som Eders Kongl. Maj:t låtit förelägga Riksdagen, och hvilket är infördt i den 27:de punkten af åberopade statsrådsprotokollet, anser sig Riksdagen böra anföra, att, enär de vid elementarläroverken erforderlige lärarnes antal är i väsendtlig måa beroende af det beslut angående dessa läroverks organisation, hvilket Eders Kongl. Maj:t kan komma att, till följd af Riksdagens derom uttryckta åsigter, fatta, och elementarlärarnes anspråk på förbättrade lönevilkor, hvarom underdåniga framställningar till Eders Kongl. Maj:t inkommit, och hvilka, såsom grundade på billighet, enligt Riksdagens öfvertygelse icke kunna förbises, lämpligast torde böra i sammanhang med andra erforderliga förändringar i nu gällande aflöningsstat pröfvas; samt då dessutom genomförandet af elementarläroverkens reorganisation endast småningom kan ske, och något förökadt anslag i sådant ändamål för den närmaste tiden för den skull icke lärer erfordras, någon normalstat för närvarande icke gerna kan bestämmas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Riksdagen i underdånighet tillkännagifva,

- a) att Riksdagen icke ansett sig kunna fastställa den af Eders Kongl. Maj:t i nåder föreslagna normalstat för läroverken, hvaremot Riksdagen beslutit, att för läroverkens fortsatta verksamhet och för tillämpning under år 1874 af de i Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition angifna och af Riksdagen antagna eller utan erinran lemnade grunder för ordnande af elementarläroverken, dertill under sagda år får användas det för elementarläroverken bestämda reservationsanslag 1,691,047 R:dr 56 öre; hvarjemte Riksdagen velat i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t behagade taga under öfvervägande behovet af lönetillökning för elementarläroverkens lärare;
- b) att till följd häraf Riksdagen ej heller nu ansett sig böra ingå i pröfning af det förslag till förändrad aflöning för en del rektorer, som af Eders Kongl. Maj:t blifvit framlagdt, hvaremot Riksdagen — med förklarande, att den anser, att ett särskildt biträde för rektorerna vid de högre elementarläroverk, der deras göromål äro mest betungande i och för räkenskapsföringens samt i allmänhet de ekonomiska och kamerala göromålens bestridande, bör af rektor anställas — velat hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande riksdag framlägga ett förslag i dylik riktning och på samma gång äska det belopp, som för ändamålet må erfordras; samt
- c) att till löneförhøjning för så väl öfningslärarne vid de högre elementarläroverken i Luleå och Westervik, som för lärarne i sång och teckning vid de fem- och treklassiga läroverken äfvensom för gymnastikläraren vid Piteå femklassiga

läroverk får användas af de på Åttonde Hufvudtiteln befintliga besparingar å »reservationsanslaget till elementarläroverken,» under år 1874, det belopp, stort 18,250 R:dr, hvilket för dessa ändamål erfordras.

Slutligen får Riksdagen äfven i underdånighet tillkännagifva, att den lemnat utan anmärkning de i oftanämnda statsrådsprotokoll uttalade åsigterna om undervisningen i modersmålet och bestämmandet af detta läroämnes omfattning, om gymnastik-undervisningen i skolorna samt derom att rektorer vid de högre läroverken böra hädanefter såsom hittills tillsättas genom förordnande.

Riksdagen framhårdar etc.

Stockholm den 24 Maj 1873.
